

frugilegus L., die zeker als in de naaste omgeving geboren te beschouwen zijn (dus zeer Westelijke vogels), werden in November 1936 in Engeland bemachtigd, een overeenkomstig resultaat als Dr Kluijver met geringde nestroeken uit Giethoorn verleden jaar bereikte. De eventuele tegenstelling, oude roeken (die zoo vaak 's winters bij de oude nesten bezig worden gezien) als standvogels en juv. roeken (die het volgend jaar veelal nog niet geslachtsrijp zijn) als trekkers, vereischt zeker nog intensief nader onderzoek.

Ten slotte deelt spreker op de door Dr Kluijver in de vorige vergadering gestelde vraag, bij welke vogelsoorten een secundair geslachtskenmerk in de iris of de kleur daarvan is gelegen, mede, dat zulks bij de slobend, *Spatula clypeata* (L.) en bij de meeste (Nederlandsche) duikeenden, Fuligulinae (met vermelding der verschillende kleuren), het geval is.

De laatste opnamen van vogelgeluiden op drie grammofoonplaten door Dr Heinroth worden door den heer van Rhijn gedraaid.

Met zeer veel aandacht werden de uitstekend geslaagde weergaven door de aanwezigen aangehoord.

Te ongeveer 5 uur sloot de Voorzitter de vergadering.

De Secretaris, C. EYKMAN.

Literatuur

De Nederlandsche vogels. Determineerlijst enz. Bewerkt door Bestuur, Redactie en Leden van de Club van Nederlandsche Vogelkundigen. 2e afl., p. 97—240.

De tweede aflevering sluit de Fringillidae af, en behandelt verder de Motacillidae, Certhidae, Sittidae, Paridae, Laniidae, Bombycillidae en een deel van de Muscipidae. In overeenstemming met het Practical Handbook ¹⁾, maar in tegenstelling tot Stresmann en vele anderen wordt deze laatste familie in haar ruimsten zin genomen, zoodat niet alleen de vliegenvangers, maar ook de zangertjes en de (in deze aflevering nog niet behandelde) lijsters, roodstaartjes en tapuiten daarbij worden gerekend. Al mogen de grenzen tusschen deze groepen morphologisch moeilijk te trekken zijn, voor den bioloog maakt deze groote familie toch den indruk van een vreemd samenraapsel van op zichzelf homogene groepen.

Aan het schema van de behandeling van elke soort wordt consequent vastgehouden. Er is nergens, zooals in vele andere handboeken een „verhaaltje” van gemaakt. Hierdoor zijn alle gegevens gemakkelijk te vinden, terwijl ook de leemten in onze kennis duidelijk naar voren komen.

De broedgegevens geven mij aanleiding tot enkele opmerkingen. Bij de eermaten wordt dikwijls een gemiddelde opgegeven van een aantal eieren, die gedeeltelijk van Nederlandsche, gedeeltelijk van vreemde herkomst zijn. Dit lijkt mij onjuist. In een boek over Nederlandsche vogels behooren de maten van Nederlandsch materiaal afzonderlijk vermeld te worden. Dit is van belang voor vergelijking van die maten met die van materiaal uit andere landstreken. Bij de thans gevolgde methode worden alle eventuele verschillen verstopt in het gemiddelde.

De broedbiotoop is bij verscheidene soorten onvoldoende aangegeven. Bijvoorbeeld wordt opgegeven, dat de boomklever broedvogel is in „boschrijke streken”, terwijl niet wordt medegedeeld, dat hij uitsluitend in oud hoogopgaand

¹⁾ en Hartert-Steinbacher, Vög.-pal. Fauna. (Redactie).

géboomte, bij voorkeur loofhout, voorkomt. Deze beperking geldt mijns inziens voor den klever in sterker mate dan voor den boomkruiper. Bij de matkopmees mis ik de vermelding, dat deze soort bij voorkeur dichte, duistere bosschen bewoont. In naaldhoutbosschen bijv. treft men haar slechts aan zoolang deze nog jong zijn. Zoodra de stand door het dunnen ijler wordt, verdwijnt de soort. De beschrijving van de biotoop van de kuifmees, die R e y geeft, komt, in tegenstelling tot de meening van de V r i e s, geheel met mijn ervaringen op de Veluwe en elders overeen. Deze mees moge haar nest bij uitzondering wel eens buiten het naaldhout maken, men zal het toch tevergeefs zoeken op plaatsen, waar naaldhoutbosschen van eenigen omvang zich niet in de onmiddellijke nabijheid bevinden. En geldt hetzelfde niet voor het goudhaantje?

Het duidelijk nidologisch verschil tusschen koolmees en pimpelmees wordt niet genoemd. De laatste gebruikt voor den nestbouw veel meer bastvezels en veer dan de eerste.

Met betrekking tot het aantal broedsels komen mijn ervaringen op eenige punten niet met de opgaven van de V r i e s overeen. De kuifmees maakt als regel ongetwijfeld niet meer dan één broedsel, de glanskopmees en de staartmees bijna steeds slechts één, de matkopmees dikwijls twee, evenals de tijftjaf.

Onder de medewerkers aan deze aflevering vinden wij mede de naam M. J. T e k k e vermeld.

H. N. K l u i j v e r.

Dr C. G. B. ten Kate, De vogels van het Zuiderzeegebied. 10e Publicatie van de Club van Zuiderzee-waarnemers. (Overgedrukt uit: Flora en Fauna van de Zuiderzee, Supplement, 1936). 82 blz., 8 pl., 10 tekstfig.

In deze publicatie heeft de leider van de Club van Zuiderzee-waarnemers de gegevens verzameld betreffende het voorkomen der vogels in en om het gebied van de voormalige Zuiderzee. In zijn inleiding wijst schrijver op het belang van deze kennis voor de bestudeering der veranderingen, die de avifauna van het IJsselmeer zal ondergaan en van de rol, die de vogelbevolking der eilanden en der omgeving van de Zuiderzee zal spelen bij de vestiging van vogels in de drooggevalle polders. Daar de bestudeering van de vogelbevolking zich aansluit bij die der andere diergroepen, de flora en alle mogelijke ecologische omstandigheden, gaat het belang van deze publicatie ver boven haar lokaal-faunistische betekenis uit.

De stof wordt ingedeeld in vier hoofdstukken, bevattende resp. de broedvogels en de bezoekers van de Zuiderzeekust, de bezoekers van de Zuiderzeekom en de broedvogels van de eilanden. De gekozen indeeling bevordert mijns inziens de overzichtelijkheid van het materiaal niet en zeker mist men noode een index. Daar vele soorten zowol broedvogel als bezoeker zijn, vindt men de over hen medegedeelde gegevens over twee hoofdstukken verdeeld. Deze verdeling is echter niet consequent doorgevoerd, zoodat men de broedgegevens van andere soorten toch onder het hoofdstuk „Bezoekers” moet zoeken.

De gegevens van iedere soort worden overzichtelijk en kritisch samengevat en geven een helder beeld van het voorkomen op en om de Zuiderzee.

Nomenclatorisch treft het gebruik van den naam „Reusstern”, hetgeen mij geen verbetering van het gebruikelijke „Reuzenstern” voorkomt, ook al is het waarschijnlijk gekozen per analogie met „Dwergstern”. Aan de kunstmatigheid van vele vogelnamen is moeilijk te ontkomen, maar het lijkt mij niet goed dit nog erger te maken dan noodig is. Inplaats van het door v a n O o r d t e n V e r w e i j gebruikte en langzamerhand burgerrecht verkrijgende „Kluit” bezigt schrijver de ouderwetsche, maar vocaal onjuiste en zeer onwelluidende naam „Kluit”.

In zijn inleiding wijst schrijver op den invloed, die de Zuiderzee (thans het IJsselmeer) door opstuwing langs de kust uitoefent op de trekrichting van vogels, die de vlucht over het water bij voorkeur vermijden. Langs de Veluwekust van het IJsselmeer treedt deze invloed bijzonder duidelijk voor den dag. Nauwkeurige bestudeering van deze trek, teneinde, wanneer de Zuidoostpolder eerlang droogvalt, te kunnen nagaan hoe en hoe snel hij zich wijzigt, schijnt mij een belangwekkende taak voor de Club van Zuiderzee-waarnemers, die wellicht in

vruchtbare samenwerking met waarnemers van het Vogeltrekstation Texel kan worden uitgevoerd.
H. N. Kluijver.

Noël Mayaud (avec collaboration d'*Henri Heim de Balsac* et *Henri Jouard*). Inventaire des Oiseaux de France. Société d'Etudes Ornithologiques. André Blot, éditeur, 12 avenue de la Grande Armée, Paris. 211 blz.

De systematische indeeling van dit werk, waaraan groote behoefte bestond, is niet die, welke *Hartert* gevolgd heeft in zijn standaard „Die Vögel der Paläarktischen Fauna”, maar die van *A. Wetmore*: „A systematic Classification for the Birds of the World” (Proc. U. S. Nat. Museum, 1930), waarbij tevens rekening is gehouden met de publicaties van *J. Dwight* en *P. R. Lowe* voor wat betreft de rangbeschikking der families en soorten der Laridae en Charadriiformes.

Bij iederen vorm staan gegevens omtrent zijn voorkomen in Frankrijk als broeden/of trekvogel. Zonder al te veel in details af te dalen, worden de grenzen van het broedgebied in Frankrijk alsmede het trekgebied en de trektijden vermeld, terwijl voor de toevallige gasten het aantal waarnemingen tevens wordt opgegeven.

Deze avifauna is zeer critisch samengesteld. Vele soorten, welke in een vorige (Liste de *M. M. Ménégau* et *Rapine*) als voorkomende in Frankrijk waren vermeld, zijn thans geschrapt omdat geen voldoende zekerheid omtrent de authenticiteit der waarneming kon worden verkregen.

In een tweede deel (Étude critique des captures contestables ou contestées) komen de schrijvers op deze kwestie terug en bespreken zij de al dan niet aanvaardbaarheid der waarnemingen en vangsten van een honderdeltal soorten in Frankrijk.

Waar omtrent de verbreiding of het broeden, dan wel den geographischen vorm nog geen voldoende gegevens bekend zijn, worden in deze avifauna vraagteekens geplaatst, welke niet alleen de ernst van het werk doen uitkomen, doch ook stimuleerend werken op den onderzoeker. Kortom, de indruk wordt verkregen, dat hier degelijk werk is geleverd.

Aangaande de verbreiding der soorten buiten Frankrijk en hun biotoop wordt niets vermeld, om te groote uitgebreidheid te voorkomen.

Bijzondere waarde hechten wij aan dezen arbeid vanwege de vermelding der vele geographische vormen en overgangsvormen alsmede de gebieden waarin zij binnen de Fransche grenzen worden aangetroffen.

In dit opzicht zijn in West- en Noord-Europa, bijv. Duitschland, Denemarken, Skandinavië, Groot-Britannië en tot op zekere hoogte ook Nederland en België reeds goed doorvorscht. Frankrijk was echter tot voor betrekkelijk korten tijd te dien aanzien nog een onbekende grootheid.

Wel is waar zijn niet alle door de schrijvers vermelde subspecies in *Hartert's* werk, voortgezet door *Prof. Steinbacher*, erkend, doch dit achten wij voor het oogenblik niet van zoo veel belang, aangezien een verder onderzoek nog moet aantoonen wie in vele gevallen het bij het rechte eind heeft. Overigens gaat het in deze gevallen niet zoo zeer over de vraag of de bedoelde vogelpopulaties voldoende van ander verschillen om het geven van een subspecifieken naam te rechtvaardigen, dan wel om het feit, dat zij inderdaad, zij het ook in geringe mate, afwijken en in welke richting deze verschillen zich demonstreeren. Dat de schrijvers ook hiermede rekening hebben gehouden bewijst het herhaaldelijk gebruik van de teekens \cong .

Voor de kennis der geographische vormen van ons eigen land, dat gelegen is tusschen Groot-Britannië met zijn vele eigen, zeer typische vormen, Skandinavië en Duitschland eenerzijds en België en het daar aansluitend Frankrijk anderzijds, is de wetenschap welke vormen in Frankrijk worden aangetroffen van groot belang en een hulpmiddel ter bepaling onzer eigen vormen.

Ook ten aanzien van het trekvraagstuk zijn de gegevens in deze avifauna van veel waarde.

Het zou veel te ver voeren ten aanzien van een en ander bij alle gevallen stil te staan. Wij willen ons daarom bepalen tot enkele voorbeelden.

Ten aanzien bijv. van den valkbuizerd wordt vermeld: „*Buteo buteo intermedius* „Menzbier: Migatrice: occasionnelle (deux captures dans le Nord de la France, „novembre et janvier), peut-être régulière.”

Het is opvallend, dat deze buizerdvorm, welke thans met den steppenbuizerd onder den naam *Buteo buteo vulpinus* (Gloger) wordt verenigd (cf. Hartert en Steinbacher, V. d. p. F., Erg. Bd., p. 412) slechts twee malen in Frankrijk werd vastgesteld, indien men het betrekkelijk veelvuldig voorkomen althans in het Oostelijk en Zuidelijk deel van ons land in aanmerking neemt. In Zuid-Limburg verzamelden wij binnen 10 jaren een tiental exemplaren.

Of wel hij is inderdaad over het hoofd gezien, of wel de vraag kan worden gesteld of deze vorm in ons land reeds zijn Westelijke trek grens bezit (uit Engeland is slechts één vangst bekend, cf. Pract. Handb. II, p. 146), zoodat deze vogels hoogstens in Oost-Frankrijk nog kunnen worden verwacht, hetgeen, gelet op hun winterkwartier (Oost-Afrika, Arabië, Perzië en het Westelijk deel van Indië) niet zoo verwonderlijk zou zijn.

Opgemerkt zij tevens, dat de schrijvers een vangst van dezen buizerdvorm over het hoofd hebben gezien. Een als nestjong in Norrbotten-Län in Zweden geringde valkbuizerd werd 7 October 1923 bij Peret in het departement Hérault in Zuid-Frankrijk geschoten (Ornith. Monatsber., 1924, p. 47).

De in Frankrijk broedende vorm van den slechtvalk wordt als *Falco peregrinus peregrinus* L. aangeduid, hetgeen in verband met den Duitschen vorm *germanicus* vreemd aandoet.

Naar het voorkomen van den grooten IJslandschen vorm van het smelleken, *Falco columbarius subaeson* Brehm, welke allicht in Frankrijk te verwachten is, zou een onderzoek gewenscht zijn. De schrijvers gewagen niet over dezen vorm.

Interessant zijn ook de gegevens omtrent de verbreiding van den patrijs. In de Pyrenëen (1400—2500 m hoogte) broedt de vorm *hispaniensis*; in Bretagne, Normandië en in het algemeen in de kiezelhoudende streken van Frankrijk (het Zuiden uitgezonderd): het Centraal Plateau, Morvan en de Ardennen de vorm *armoricana* (in Causses en Cévennes een vorm, intermediair tusschen *armoricana* en *hispaniensis*). Welke vorm evenwel in het Noordoosten van Frankrijk (plaines calcaires argilocalcaires) voorkomt, is nog niet vastgesteld. Dit zal voor de studie der geographische vormen van den patrijs in het Westen van ons werelddeel, meer in het bijzonder voor ons land, van belang zijn, temeer waar bijv. de patrijzen van het kalk- en lössgebied van Zuid-Limburg verschillen van die uit het Noordoosten des lands en voor zooverre wij thans konden vaststellen, ook van die uit Centraal-Europa. De soort ontbreekt in Midden-Frankrijk, terwijl zij in de andere dan de hier voren vermelde streken van elders is ingevoerd.

In tegenstelling met hetgeen in ons land werd geconstateerd, wordt de kwartel voor Frankrijk niet als in aantal afnemend vermeld.

De hier en daar in de duinen en op de rotsen van de Noordwest-kust van Frankrijk (Bretagne inbegrepen) broedende scholekster behoort tot den Britschen vorm *occidentalis* (de onze tot den nominaatvorm *ostralegus*).

Het is opvallend, dat in het Noordwesten van Frankrijk vele Britsche of daar zeer dichtbij staande vormen voorkomen, terwijl zulks ten aanzien van onze vogels bijna niet het geval is.

De Noordoostelijke vorm van de bontbekpluvier, *Charadrius hiaticula toendrarum* (Lowe), schijnt in Frankrijk nog niet op den trek te zijn waargenomen.

Voor den tureluur wordt als broedvogel de nominaatvorm, *Tringa totanus totanus* (L.), opgegeven. Is een onderzoek ingesteld naar de vraag of het hier misschien toch nog den Britschen vorm *britannica* betreft?

De kerkuil wordt met den naam *Tyto alba alba* (Scop.) aangeduid, terwijl volgens de schrijvers hier en daar, vooral in het Oosten, de variëteit *guttata* Brehm wordt aangetroffen.

Wij kunnen ons met deze laatste aanduiding niet verenigen en beschouwen *guttata* wel degelijk als een geographischen vorm, waartoe ook onze kerkuilen behooren. In het Oosten van Frankrijk komt waarschijnlijk een overgangsvorm

voor (cf. V. d. p. F., p. 1034). In ons land is *alba* slechts enkele malen aangetroffen.

De Fransche vorm van den boschuil zou gelijk zijn aan den Britschen, dus *Strix aluco sylvatica* Shaw. Behoort ook de uil van het Oosten des lands daartoe? In Zuid-Limburg wordt de rossige variëteit weinig aangetroffen en kunnen wij deze uil niet tot *sylvatica* rekenen.

Voor geheel Frankrijk wordt de groote bonte specht als *Dryobates major pinetorum* (Brehm) aangegeven (Zie echter ook Mayaud, *Alauda*, 1933, p. 490). De nominaatvorm *major* schijnt op zijn zwerftochten Frankrijk niet te bereiken, in tegenstelling met ons land, waar deze herhaaldelijk is aangetroffen. Wij twijfelen er sterk aan of bijv. onze broedvogels tot *pinetorum* behooren en het zou ons niet verwonderen indien te eeniger tijd uit zorgvuldige vergelijking van broedvogels zou blijken, dat een deel der Fransche groote bonte spechten tot een afzonderlijke subspecies behoort (*arduennus*?).

Volgens G. Niethammer (Ornith. Monatsber., 1936, p. 45) is de vorm *Picus viridis virescens* Brehm niet meer houdbaar. Ook de Fransche groene specht moet z.i. met *viridis* en niet meer met *virescens* worden aangeduid.

Of de in Frankrijk broedende veldleeuwerik, *Alauda arvensis*, tot den nominaatvorm dan wel tot een afzonderlijke subspecies behoort, wordt met een vraagteken aangegeven, terwijl voor de Pyrenëen *cantarella* als broedvogel wordt vermeld. Waarom of de Fransche kauw met *Coloeus monedula turrium* (Brehm, in plaats van met *spermologus* (Viellot) wordt aangeduid, is ons niet duidelijk. Evenals in ons land broedt in het Westen van Frankrijk een overgangsvorm van de vlaamsche gaai, welke het midden houdt tusschen *glandarius* en *rufitergum*, terwijl in het overig deel de nominaatvorm *glandarius* wordt aangetroffen.

De in West-Frankrijk broedende bastaardnachtegaal behoort, in tegenstelling met de onze, tot den Britschen vorm *occidentalis*.

Omtrent de verbreiding der zanglijster-vormen is het interessant te vernemen, dat de Britsche vorm *ericetorum* (*clarkei*) in het Westen en waarschijnlijk ook in het Noordoosten broedt. In de Alpen, Pyrenëen en het Oosten van Frankrijk broedt waarschijnlijk de nominaatvorm *philomelos*; in het daartusschen liggende gebied een overgangsvorm.

In het Westen en Midden van ons land broedt eveneens *ericetorum*, terwijl vogels uit het Oosten en Zuiden al een overgang vormen naar de subspecies van Centraal- en Noord-Europa. Voor België vermeldt van Havre (Les Oiseaux de la Faune Belge, p. 162—163) eveneens *ericetorum* als broedvogel. Een zelfde beeld vertoont de roodborsttapuit, *Saxicola torquata*. In Finistère en een deel van Bretagne de Britsche vorm *hibernans*; vogels van Ouessant zijn volgens Meinerzhagen *prope-theresae*; die van West-Frankrijk intermediair tusschen *hibernans* en *rubicola*, welke laatste in het overige deel van Frankrijk broedvogel is.

Vogels uit het Zuiden van ons land behooren tot *rubicola*. Of de roodborsttapuiten uit het Westen van ons land daar eveneens toe behooren is feitelijk nimmer goed onderzocht.

Als broedvogel wordt wat den vink betreft, *Fringilla coelebs coelebs* L. voor geheel Frankrijk opgegeven. Of zouden de broedvogels van Finistère en Bretagne tot den Britschen vorm *gengleri* (welke wij als duidelijk van den continentalen verschillend beschouwen) kunnen worden gerekend?

Wij hebben hiermede een greep gedaan uit de vele vragen, waartoe op het gebied van de verbreiding der geographische vormen dit zorgvuldig werk ons aanleiding gaf en wij verwachten, dat bij verdere studie binnen afzienbaren tijd vele vraagtekens er uit zullen verdwijnen.

P. A. Hens.